

Năm 2002 đã sắp kết thúc, chúng ta cùng nhìn nhận lại một vấn đề thời sự mà giới khoa học, các nhà nghiên cứu, nhà lập chính sách hết sức quan tâm, các NHTM tập trung sức để làm trong năm qua, và thu hút sự chú ý lớn của dư luận, đó là trước yêu cầu hội nhập, thực hiện các cam kết quốc tế về hoạt động ngân hàng và đáp ứng nhu cầu vốn cùng các nhu cầu về dịch vụ tài chính cho sự phát triển vững chắc nền kinh tế, hệ thống ngân hàng thương mại VN đang phải tiếp tục cơ cấu lại một cách toàn diện để nâng cao khả năng cạnh tranh.

trong năm qua, và thu hút sự chú ý lớn của dư luận, đó là trước yêu cầu hội nhập, thực hiện các cam kết quốc tế về hoạt động ngân hàng và đáp ứng nhu cầu vốn cùng các nhu cầu về dịch vụ tài chính cho sự phát triển vững chắc nền kinh tế, hệ thống ngân hàng thương mại VN đang phải tiếp tục cơ cấu lại một cách toàn diện để nâng cao khả năng cạnh tranh.

Chương trình cơ cấu lại hệ thống NHTM nước ta trong năm qua tiếp tục có nội dung chính là cơ cấu lại tài chính; bao gồm: tăng vốn điều lệ của các NHTM quốc doanh theo kế hoạch của Chính phủ và theo cam kết với IMF, WB, tăng vốn điều lệ của các NHTM cổ phần, hạch toán chính xác các khoản nợ xấu, trích lập đầy đủ quỹ dự phòng rủi ro, giảm thấp tỷ lệ nợ quá hạn; các nội dung tiếp theo là cho ngừng hoạt động những NHTM cổ phần yếu kém, mở rộng mạng lưới, hiện đại hóa công nghệ ngân hàng và đa dạng hóa các dịch vụ.

Đa dạng hóa dịch vụ

Song chúng ta cùng nhìn nhận vấn

phí. Máy được đặt tại các siêu thị, trung tâm thương mại, rất tiện lợi, nên được khách hàng ưu chuộng. Về mặt kỹ thuật, ngân hàng ngoại thương có một chương trình phần mềm "lỗi" cho mỗi khách hàng và nối mạng trong toàn hệ thống, nên giảm thiểu hầu như không xảy ra các tình trạng trục trặc kỹ thuật, thẻ bị "nuốt", thẻ trả lại, hay hết tiền mặt... như một số NHTM khác.

Tiếp đến chúng ta cùng nhìn nhận một công nghệ hiện đại khác trong lĩnh vực ngân hàng, đó là giao dịch ngân hàng một cửa. Với công nghệ này nếu như trước đây khách hàng đến giao dịch gửi tiền tiết kiệm, rút tiền, thanh toán... phải qua 2 - 3 quầy làm thủ tục tại các bộ phận: kế toán, kiểm soát, ngân quỹ, phải chờ đợi khá lâu mới lĩnh hay nộp được tiền, thì nay chỉ phải đến một quầy, giao dịch với một nhân viên, chờ đợi trong vài phút là thực hiện xong yêu cầu của mình. Công nghệ này đã được các chi nhánh ngân hàng nước ngoài và ngân hàng liên doanh thực hiện ngay từ khi bắt đầu khai trương hoạt động ở VN, song đến nay với NHTM VN mới tiếp cận được. Tiên phong là Ngân hàng ngoại thương, thực hiện thí điểm đầu tiên tại chi nhánh Vietcombank Hà Nội từ năm 2000, đến nay đã triển khai hầu hết trong hệ thống ngân hàng này. Dịch vụ ngân hàng Internet banking, home banking, E - banking... cũng đang được xúc tiến triển khai. Tuy nhiên nhìn chung công nghệ ngân hàng hiện đại và các dịch vụ ngân hàng mới của các NHTM VN vẫn còn khoảng cách đáng kể với các ngân hàng trong khu vực và quốc tế.

Trong khối NHTM cổ phần thì Ngân hàng Á châu phát triển rất mạnh. Các dịch vụ ngân hàng theo định hướng của chương trình cơ cấu lại, như: dịch vụ thẻ, dịch vụ thanh toán mua bán nhà đất qua ngân hàng, thành lập công ty chứng khoán, đại bảo hiểm, mở tài khoản cá nhân, dịch vụ chuyển tiền, kiều hối, đại lý chuyển tiền nhanh cho tổ chức Western Union, Money Gram... Các NHTM cổ phần khác, như: Sài Gòn công thương, Sài Gòn thương tín, Đông Á cũng đẩy mạnh các dịch vụ ngân hàng.

Nâng cao năng lực tài chính

Nội dung tiếp theo của cạnh tranh là nâng cao năng lực tài chính của các NHTM. Giữa tháng 9.2002, Bộ tài

Thực trạng và giải pháp cơ cấu lại ngân hàng thương mại để nâng cao sức mạnh cạnh tranh trước yêu cầu hội nhập

NGUYỄN ĐẮC HƯNG

Chương trình cơ cấu lại hệ thống ngân hàng thương mại (NHTM) VN được chính thức bắt đầu từ năm 2000, đến năm 2002 đã bước sang năm thứ ba. Với chủ trương tiến hành cơ cấu lại mạnh mẽ, kiên quyết nhưng thận trọng, chương trình đã đạt được bước tiến quan trọng trong việc sắp xếp lại các ngân hàng thương mại cổ phần và đổi mới hoạt động của các ngân hàng thương mại quốc doanh.

Năm 2002 đã sắp kết thúc, chúng ta cùng nhìn nhận lại một vấn đề thời sự mà giới khoa học, các nhà nghiên cứu, nhà lập chính sách hết sức quan tâm, các NHTM tập trung sức để làm

để đầu tiên đó là cạnh tranh hiện đại hóa công nghệ ngân hàng và đa dạng hóa dịch vụ ngân hàng. Tính đến nay các NHTM quốc doanh đang đi tiên phong trong việc mở rộng dịch vụ thẻ thanh toán, thẻ tín dụng, lắp đặt máy rút tiền tự động ATM. Bốn NHTM quốc doanh hiện đang trang bị 98 máy ATM, song chỉ có 50 máy của ngân hàng ngoại thương là hoạt động có hiệu quả. Riêng các máy ATM của chi nhánh Ngân hàng ngoại thương Hà Nội từ đầu năm 2002 đến hết tháng 10 đã đạt doanh số rút tiền mặt trên 20 tỷ đồng, với 1.600 khách hàng thường xuyên sử dụng thẻ. Việc sử dụng thẻ ATM của ngân hàng ngoại thương khách hàng rút tiền mặt không phải trả

chính và Ngân hàng Nhà nước đã quyết định cấp bổ sung 4.700 tỷ đồng vốn điều lệ đợt đầu cho các NHTM quốc doanh bằng trái phiếu đặc biệt của Chính phủ; trong đó, Ngân hàng nhà nước và phát triển nông thôn VN được cấp 1.500 tỷ đồng, Ngân hàng phát triển nhà đồng bằng sông Cửu Long 200 tỷ đồng, các NHTM quốc doanh khác mỗi ngân hàng được cấp 1.000 tỷ đồng. Đầu tháng 1.2003, ngân hàng chính sách xã hội sẽ chính thức đi vào hoạt động với số vốn được cấp ban đầu là 5.000 tỷ đồng. Ngân hàng này được thành lập trên cơ sở tách Ngân hàng phục vụ người nghèo ra khỏi Ngân hàng nông nghiệp và phát triển nông thôn và hoạt động tín dụng chính sách của các ngân hàng thương mại quốc doanh khác.

Về giải tỏa các khoản nợ xấu, trong sạch tình hình tài chính của các NHTM, hiện nay cả 3 NHTM quốc doanh đã thành lập công ty khai thác tài sản thế chấp đưa vào hoạt động tương đối có hiệu quả. Nhiều tài sản được tiến hành phát mại, bán đấu giá và cho thuê. Tổng số các khoản vốn thu hồi qua khâu nghiệp vụ này được gần 800 tỷ đồng. Bên cạnh đó các NHTM quốc doanh đã trích lập và xử lý dự phòng rủi ro, đưa các khoản nợ xấu ra ngoài bảng được trên 2.000 tỷ đồng. Đi đầu tiên phong trong việc làm trong sạch bảng cân đối tài chính là Ngân hàng ngoại thương VN, đến nay đã cơ bản xử lý xong các khoản nợ xấu bằng nhiều giải pháp khác nhau. Các NHTM cổ phần cũng tích cực giải quyết nợ xấu, tập trung giải quyết tài sản thế chấp, thu hồi nợ đọng. Tuy nhiên đến nay mặc dù đã đưa ra hạch toán ngoại bảng các khoản nợ xấu, nhưng thực chất vốn liên quan đến các vụ án chưa thu hồi được vẫn còn rất lớn.

Chỉ riêng vụ án Epeco - Minh Phụng, toà án tuyên giao cho các NHTM 390 danh mục tài sản, nhưng thực tế mới nhận được 236 tài sản. Ngân hàng công thương VN được toà án tuyên giao 210 danh mục tài sản, trị giá 1.740 tỷ đồng, nhưng đến nay mới thực nhận được trên 70 danh mục tài sản. Tính chung hiện nay toàn ngành ngân hàng còn khoảng 6.300 tỷ đồng nợ đọng liên quan đến các vụ án. Do đó, hiện nay gần 17.000 tỷ đồng nợ đọng của các ngân hàng thương mại chưa giải tỏa được, phần nhiều đang được hạch toán ngoại bảng, chưa làm cải thiện

đáng kể tình hình tài chính các NHTM theo chương trình cơ cấu lại.

Cạnh tranh với các tổ chức phi ngân hàng

Một khía cạnh khác đó là các NHTM trong nước đang phải đối mặt cạnh tranh với các tổ chức phi ngân hàng ở trong nước, như: dịch vụ tiết kiệm, công ty tài chính, công ty kiều hối, công ty bảo hiểm, quỹ đầu tư... Song nổi lên là hiện nay các NHTM không chỉ cạnh tranh với nhau trong việc thu hút các doanh nghiệp thực hiện dịch vụ chi trả lương, mà còn cạnh tranh với công ty dịch vụ tiết kiệm bưu điện. Dịch vụ chi trả lương có thể chưa đem lại nguồn thu phi dịch vụ, nhưng thu hút được nguồn tiền gửi không kỳ hạn với lãi suất thấp cho hoạt động tín dụng. Lợi thế của công ty dịch vụ tiết kiệm bưu điện là có mạng lưới rộng, tới 539 bưu cục có thể thanh toán cho thụ hưởng trên toàn quốc, sắp tới sẽ có thêm nhiều bưu cục được mở. Các bưu cục này làm việc cả ngày lễ và ngày chủ nhật, từ sáng sớm đến 20 giờ hàng ngày. Đây cũng là một ưu thế mới khác hẳn so với các điểm giao dịch của các NHTM chỉ làm việc 5 ngày trong tuần và giao dịch chính thức từ 8 giờ sáng đến 15h 30 phút chiều. Bên cạnh đó công ty này đã đạt được lợi thế nhất định trong thu hút khách hàng mở tài khoản cá nhân, với 21.370 tài khoản, với số dư 47 tỷ đồng. Tất nhiên nhiều NHTM cũng tăng thêm giờ giao dịch nhưng vẫn bị gò bó bởi thời gian hành chính, đó là vấn đề các NHTM cần quan tâm.

Như chúng ta đã biết, thời điểm cao nhất, năm 1998 - 1999, cả nước có 52 NHTM cổ phần và công ty tài chính cổ phần, thì sau một thời gian thực hiện đề án tái cơ cấu lại hệ thống NHTM này, đến cuối năm 2002 trong cả nước còn 38 ngân hàng, NHTM cổ phần thủy sản VN đang khẩn trương được thành lập sẽ chính thức đi vào hoạt động từ đầu năm 2003 trên cơ sở tổ chức lại công ty tài chính cổ phần Seaprodex và vốn góp của một số tổ chức khác. Trong số các NHTM cổ phần đang còn hoạt động thì chỉ có 36 ngân hàng tăng được đủ vốn điều lệ theo quy định. Tuy nhiên số vốn điều lệ của các NHTM cổ phần ở nước ta còn rất nhỏ bé, cao nhất mới chỉ đạt 450 tỷ đồng, tương đương dưới 30 triệu USD, còn phần lớn có số vốn 70 - 100 tỷ đồng, hay 4,5 - 6,5 triệu USD. Trong số 14 NHTM cổ phần nông thôn

thì chỉ có 1 ngân hàng có số vốn trên 10 tỷ đồng, còn đều từ 5 - 7 tỷ đồng.

Mở rộng mạng lưới

Một số vấn đề khác thuộc chương trình cơ cấu lại NHTM, đó là các NHTM cạnh tranh với nhau mở rộng mạng lưới ở các khu vực tiềm năng. Cuộc chạy đua này giữa các NHTM quốc doanh và NHTM cổ phần, nhưng NHTM cổ phần không chịu thua kém, song đi tiên phong vẫn là Ngân hàng ngoại thương VN, với mạng lưới được mở tại các khu vực mới phát triển của Hà Nội, TP.HCM, Quảng Bình, Gia Lai... Các NHTM cổ phần thì mở thêm mạng lưới tại TP.HCM và đồng bằng sông Cửu Long. Ngân hàng nông nghiệp và phát triển nông thôn VN cũng mở thêm chi nhánh cấp 1, cấp 2 và chi nhánh cấp 3 ở nam Hà Nội, bắc Hà Nội, quận Hoàn Kiếm, các khu vực dân cư mới ở TP.HCM. Từ năm 2002 đến nay đã có thêm 20 chi nhánh trực thuộc các NHTM được ở ở TP.HCM và 5 chi nhánh mới đi vào hoạt động tại Hà Nội. Đặc biệt là Vietcombank và Ngân hàng đầu tư phát triển VN đang khẩn trương đưa vào hoạt động hai văn phòng đại diện tại Mỹ.

Thực hiện chương trình cơ cấu lại các NHTM còn nhiều việc phải làm, như đổi mới cơ chế quản trị và điều hành, nâng cao chất lượng nguồn nhân lực, đa dạng hóa dịch vụ, sắp xếp lại bộ máy... Nhưng những việc đã và đang làm chứng tỏ hệ thống NHTM VN đang sẵn sàng chấp nhận cạnh tranh trong điều kiện hội nhập quốc tế. Song chúng tôi cho rằng cần sớm sửa đổi bổ sung Luật các TCTD, để tăng quyền tự chủ trong hoạt động kinh doanh của họ, không nên để các NHTM phải xin phép NHNN quá nhiều thứ, như: xin phép mở chi nhánh phụ, xin phép phát hành trái phiếu và kỳ phiếu để huy động vốn... Các NHTM cần mạnh dạn đầu tư mạnh mẽ hơn nữa trong việc hiện đại hóa công nghệ ngân hàng và đào tạo cán bộ có trình độ quốc tế, đổi mới triệt để công tác quản lý điều hành... Hiệp hội ngân hàng cần đổi mới hoạt động hơn nữa để giúp đỡ các NHTM trong việc có tiếng nói với NHNN, trong việc đào tạo và nâng cao trình độ cán bộ, trong hiện đại hóa công nghệ và hợp tác với các ngân hàng trong khu vực. Đặc biệt là phát huy vai trò trong việc đảm bảo cạnh tranh lành mạnh và hợp tác có hiệu quả giữa các ngân hàng hội viên ■